

УДК 37.013.2:374.015.31

DOI [HTTPS://DOI.ORG/10.33989/2075-146X.2024.33.310063](https://doi.org/10.33989/2075-146X.2024.33.310063)

ЛЕСЯ ЛЕБЕДИК

ORCID: 0000-0001-6538-6256

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка,

ПРОЄКТУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ І ФОРМ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДІВ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У КОНТЕКСТІ ПЕДАГОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ А. МАКАРЕНКА

Проблематика проєктування технологій і форм організації навчання майбутніх педагогів закладів позашкільної освіти аналізується через призму педагогічної спадщини А. Макаренка. Розглядаються умови проєктування інтерактивних лекцій (лекція із запланованими помилками, лекція-диспут, проблемна лекція), самостійної роботи, конференцій, ділових ігор.

Зроблено висновок, що пошук ефективних технологій і форм підготовки майбутніх педагогів закладів позашкільної освіти в умовах магістратури неможливий без звернення до педагогічної спадщини А. Макаренка та сучасних вимог Нової української школи. Серед перспектив подальших досліджень вказана необхідність уточнення сутності проєктування технологій, форм, змісту, методів підготовки майбутніх педагогів закладів позашкільної освіти, вирішення яких дасть змогу розглянути у контексті педагогічної спадщини А. Макаренка компоненти підготовки педагогів закладів позашкільної освіти в умовах магістратури, виявити закономірності і механізми цього процесу.

***Ключові слова:** педагогічна спадщина, Антон Макаренко, майбутній педагог закладу позашкільної освіти, технології і форми організації навчання, лекція, практичні заняття, самостійна робота, ділова гра, конференція*

Постановка проблеми. Завдання удосконалення фахової підготовки майбутніх педагогів закладів позашкільної освіти найчастіше вирішуються вищими педагогічними закладами освіти України шляхом запровадження інноваційних технологій і форм організації навчання. Зокрема, впроваджуються ті з них, які готують педагогів до реалізації ідей Нової української школи. Вищі педагогічні заклади мають забезпечити більш якісну професійну підготовку педагогів закладів позашкільної освіти, використовуючи науково-педагогічні й методично-практичні засади спадщини великого вітчизняного педагога Антона Макаренка.

Підготовка майбутніх педагогів закладів позашкільної освіти у контексті педагогічної спадщини А. Макаренка набуває особливої важливості, адже згідно статті 55 п. 9 Закону України «Про вищу освіту» (Карпенчук, 2003), вони мають реальну можливість працювати як керівниками гуртків закладів позашкільної освіти, так і бути науковцями й викладачами закладів вищої освіти.

Підготовка майбутніх педагогів закладів позашкільної освіти у контексті педагогічної спадщини А. Макаренка до діяльності як керівників гуртків закладів позашкільної освіти, науковців і викладачів закладів вищої освіти актуалізує низку педагогічних завдань, що потребують наукового обґрунтування. Виокремлена проблема дослідження впливає із суперечностей між наявною потребою закладів позашкільної освіти, педагогічних університетів у висококваліфікованих педагогічних кадрах і недостатньою увагою теорії і практики до їхньої підготовки.

Відчувається необхідність посилення ролі таких компонентів освітньо-професійної програми «Позашкільна освіта», які забезпечують повноцінну підготовку у магістратурі до роботи у закладах вищої освіти – «Педагогіка і психологія вищої школи», «Методика викладання у вищій школі», «Методологія та організація наукових досліджень» і виробничо-педагогічна практика у закладах вищої і позашкільної освіти. Значним резервом удосконалення підготовки здобувачів освітньо-професійної програми «Позашкільна освіта» в умовах магістратури як майбутніх викладачів вищої школи, а також як керівників гуртків закладів позашкільної освіти (під час вивчення таких освітніх компонентів, як «Теорія і методика позашкільної освіти», «Інноваційні та проєктні технології в позашкільній освіті», «Організація навчально-виховної роботи в закладах позашкільної освіти», «Виробничо-педагогічна практика у закладах позашкільної освіти» та ін.) є застосування інноваційних технологій і форм організації навчання у вищій школі у контексті педагогічної спадщини А. Макаренка.

Аналіз публікацій, у яких започатковано вирішення проблеми, показав, що дослідження підготовки магістрів освітньо-професійної програми «Позашкільна освіта» можуть ґрунтуватися на теоретико-

методологічних працях В. Андрущенко, І. Беха, С. Гончаренка, І. Зязюна, В. Кременя та ін.; дослідженнях дидактики професійної освіти О. Антонової, В. Бондаря, В. Бутенка, Р. Гуревича, О. Дубасенюк, А. Кузьмінського, Л. Лук'янової, О. Мороза, Н. Ничкало, П. Олійника, В. Стрельнікова, Л. Хомич та ін.

Аналіз наукових праць вітчизняних авторів, проведений у наших попередніх розвідках, присвячених використанню педагогічної спадщини Антона Макаренка у змістові підготовки майбутніх педагогів закладів позашкільної освіти (Лебедик, 2023, с. 124-131), теорії і практиці проектування змісту підготовки фахівців (Лебедик, Стрельніков В., Стрельніков М., 2020, с. 14-91); втіленню ідей Антона Макаренка у підготовку магістрів соціальної роботи (Лебедик, 2022, с. 35-45); використанню педагогічної спадщини Антона Макаренка у проектуванні форм фахової підготовки майбутніх викладачів вищої школи в умовах магістратури (Лебедик, 2015, с. 74-75; 2016, с. 73-79; 2017, с. 25-28; 2023, с. 46-50), що свідчить про значущість означеної проблеми. Однак, як показує проведений у цих працях аналіз літературних джерел, поза увагою дослідників залишилися питання теоретичних та методичних засад проектування технологій і форм підготовки майбутніх педагогів в умовах магістратури в контексті принципів педагогічної спадщини А. Макаренка і Нової української школи.

Зважаючи на це, **метою статті** є теоретична розробка й експериментальна перевірка ефективності технологій і форм фахової підготовки майбутніх педагогів закладів позашкільної освіти в умовах магістратури у контексті педагогічної спадщини А. Макаренка.

Завданням дослідження стало проектування технологій і форм фахової підготовки майбутніх педагогів закладів позашкільної освіти в умовах магістратури, які б належно забезпечили їхню готовність до майбутньої гурткової і викладацької діяльності.

Розпочинаючи **виклад суті й результатів дослідження**, зазначимо, що застосування педагогічної спадщини А. Макаренка передбачало проектування відповідних навчальній меті технологій і форм організації навчання майбутніх педагогів закладів позашкільної освіти, а також використаємо висновки сучасних дослідників про те, що Антон Макаренко був: а) зачинателем теорії проектування, визначаючи навчально-виховний процес у закладі освіти як організоване «педагогічне виробництво», де все «добре в людині завжди доводиться проектувати і педагог зобов'язаний це робити»; б) вбачав у педагогічному проектуванні досягнення не тільки загальної для колективу мети виховання, а й проектування здібностей і схильностей кожного вихованця; в) підходив до проблеми проектування як цілеспрямованої мети виховання особистості, об'єктом проектування вважав людину (Макаренко, 1950, 1954, 1972, 1973, 1980, 1990, 2003); г) вимагав уваги і поваги до вихованця та відповідальності проєктанта – «проектування особистості як продукту виховання має вироблятися на підґрунті замовлення суспільства», що не суперечить сучасній гуманістичній педагогіці, яка не дозволяє зовнішнього втручання у плани саморозвитку особистості, а в Макаренка є застереження; «у проектуванні ми завжди маємо бути високою мірою уважними та мати добру чутливість»; г) впливаючи на своїх вихованців техніками заохочення і покарання, керувався принципом: «якомога більше вимогливості до людини та якомога більше поваги до неї»; д) мав переконання: «якщо ми від людини багато вимагаємо, то у цьому й полягає наша повага; саме тому, що ми вимагаємо і ця вимога виконується, ми й поважаємо людину»; е) вважав, що колектив повинен знати – у покаранні теж проявляється повага, і основним для розвитку колективу є алгоритмізований «шлях від диктаторської вимоги організатора – до вільної вимоги кожної особистості до себе на фоні вимог колективу» (Стрельніков, 2013, с. 301).

Нами з'ясовано, що сучасні проєктувальники широко застосовують відкриті великим педагогом педагогічні техніки проектування особистості вихованця – метод «вибуху», заохочення й покарання в колективі, проектування стилю, тону колективу, принцип паралельної педагогічної дії тощо (Лебедик, 2022, с. 35-45; 2023, с. 124-131).

Принагідно наголосимо на досліджену нами суть загальноприйнятого поняття «технологія навчання» (англ. education technology) як: а) жорсткого алгоритму прийомів, методів і технік навчання, що гарантує досягнення мети; б) жорстко алгоритмізованої сукупності процесуально-методичних дій педагога та використовуваного ним спеціального дидактичного інструментарію, що забезпечує ефективну навчальну діяльність вихованця і досягнення запрограмованого результату дидактичного циклу; в) включає як форми організації навчальної діяльності, так і способи, засоби навчання, контроль, оцінювання засвоєння, способи корекції; г) інші переклади (з англ.) – «педагогічна» чи «освітня технологія» є невдалими, не відповідними суті явища, адже «педагогічна» означає віднесення до цієї науки (і, навіть, галузі знань), а «освіта» є «сукупністю навчань», звідси, первинним є поняття «технологія навчання», а узагальнюючим – «освітні технології» (Лебедик, Стрельніков В., Стрельніков М., 2020, с. 251).

Під поняттям «форми навчання» варто розуміти конструкції відрізків процесу навчання, які, у контексті педагогічної спадщини А. Макаренка, характеризуються особливими способами управління, організації і співробітництва суб'єктів навчальної діяльності. Вважаємо ефективними такі форми організації навчання

майбутніх педагогів закладів позашкільної освіти на основі педагогічної спадщини А.Макаренка: 1) фронтальні; 2) групові, коли організується навчальна діяльність у відносно постійних групах; 3) бригадні, коли організується навчальна діяльність у спеціально створених тимчасових групах (для виконання конкретних завдань); 4) кооперативно-групові, коли кожна мікрогрупа виконує частину спільного завдання; 5) диференційовано-групові, коли організується робота груп магістрів позашкільної освіти з однаковим досвідом і рівними навчальними можливостями; 6) парні, коли організується робота в парах постійного та змінного складу; 7) індивідуальні, що передбачають індивідуалізовану й індивідуально-групову форми навчання.

Під час вивчення навчальних дисциплін «Теорія і методика позашкільної освіти», «Методологія та організація наукових досліджень», «Методика викладання у вищій школі», «Педагогіка і психологія вищої школи», «Організація навчально-виховної роботи в закладах позашкільної освіти», «Інноваційні та проєктні технології в позашкільній освіті» означені форми мали реалізувати як індивідуальне пізнання, так і спільний науково-методичний пошук, сприяти засвоєнню змісту проєктування технологій і форм навчання на основі педагогічної спадщини А. Макаренка. Доцільно використовувати оптимальне поєднання індивідуальних (кожен магістр позашкільної освіти самостійно виконує спільне завдання), індивідуалізованих (магістр позашкільної освіти виконує окреме власне завдання), групових (у різних варіантах), фронтальних форм навчання проєктуванню технологій навчання на основі педагогічної спадщини А. Макаренка.

Так, вивчення курсу «Теорія і методика позашкільної освіти» розпочиналося зі змістового модулю «Теоретичні основи організації позашкільної освіти», який має методологічне значення для засвоєння як цього навчального курсу, так і наступних дисциплін психолого-педагогічного циклу фахової підготовки магістра позашкільної освіти, адже без знання загального йому важко розібратися у конкретному.

На лекції магістри позашкільної освіти мають знайомитися з метою, завданнями, планом всього навчального блоку, проходити тестовий контроль знань у блоці «вхід» і вибирати індивідуальну траєкторію вивчення дисципліни. Важливим елементом вступної лекції може стати професійно орієнтований епізод, який створює емоційне тло для сприймання курсу (епіграф, уривок із книги, картина тощо). Викладач має інформувати магістрів позашкільної освіти про роль і значення позашкільної освіти для розвитку особистості, суспільства, держави; предмет, зміст і завдання дисципліни «Теорія і методика позашкільної освіти»; хронологічні етапи становлення та розвитку системи позашкільної освіти (історичні корені позашкільної освіти, зародження позашкільного виховання у період Русі у IX–X ст., сучасний етап модернізації системи позашкільної освіти в Україні); прогресивні педагогічні ідеї позашкільної освіти у працях українських учених тощо.

Важливо довести до свідомості магістра позашкільної освіти значимість розуміння суті реформи Нової української школи стосовно позашкільної освіти у контексті педагогічної спадщини А.Макаренка. Для детального вивчення проблеми магістрам позашкільної освіти може бути рекомендована фахова довідкова, методична література, інші документи.

Система лекційних занять має розглядати зміст предмета не оглядово, а за розробленою програмою та, на основі педагогічної спадщини А. Макаренка, вивчатися методом «заглиблення в предмет». Цим передбачається своєрідна підготовка магістрів позашкільної освіти до лекцій: вони мають завчасно вивчити схему теоретичного блоку змістового модулю із запропонованими запитаннями і проблемними завданнями до лекції, а потім уже на самій лекції аналізувати їх і обговорювати разом з викладачем.

Найбільше активізують подання навчального матеріалу різновиди лекцій: 1) лекція із запланованими помилками; 2) лекція удвох; 3) лекція-диспут; 4) проблемна лекція. На цих лекціях здійснюється активне засвоєння змісту, зростає роль діалогічної взаємодії, особистісного спілкування.

Магістри позашкільної освіти бачать доцільність такої роботи, оскільки вони зайняті не механічним конспектуванням під час лекції, а перебувають у постійній напрузі думки, мислять з викладачем, логічно пов'язують вивчений матеріал з новим.

На проблемних лекціях з курсів «Теорія і методика позашкільної освіти», «Методика викладання у вищій школі» та інших доцільним є створення проблемних ситуацій, тобто психічного стану протиріччя, певної неузгодженості у свідомості магістра позашкільної освіти, що викликає почуття здивування, нерозуміння, бажання вирішити протиріччя. Проблемні ситуації породжують і зміцнюють пізнавальну мотивацію магістрів позашкільної освіти.

Наприклад, на початку вивчення теми «Адаптація позашкільної освіти України до вимог Нової української школи» вирішується таке питання: «Якої якості зміни з'являться у позашкільній освіті України у зв'язку з реформою Нової української школи?». Відповідь – «розвиток» – магістри позашкільної освіти не приймають, вважаючи це намаганням уникнути відповіді (розвиток є власне «зміна», що може мати різне спрямування – від прогресу до регресу, не містить інформації про силу й

інтенсивність цієї «зміни»). Магістри пропонують ці зміни позначити трьома основними термінами: «модернізація», «реформа» або «революція». Важливо чітко розуміти відмінність значень цих понять: 1) модернізація – удосконалення окремих елементів системи; 2) реформа – суттєве удосконалення системи за збереження попередньої якісної основи; 3) революція – прискорення темпів, на відміну від еволюції; об'єктивно необхідний перехід суспільства або його підсистеми (зокрема, позашкільної освіти) на більш новий, якісно вищий рівень розвитку.

Проблемна ситуація є зіткненням різних точок зору, тому важливо спрямувати увагу магістрів позашкільної освіти на логіку аналізу суті реформи Нової української школи стосовно позашкільної освіти у контексті педагогічної спадщини А. Макаренка. Вихід із проблемної ситуації буває двох видів: 1) викладач, показуючи причини протиріч, підводить магістрів позашкільної освіти до готових висновків; 2) залучає їх до персональної участі у пошуку шляхів вирішення проблемних ситуацій.

Оскільки схема теоретичного блоку теми лекції, як правило, виконує орієнтувальну функцію, перед магістрами позашкільної освіти ставиться завдання складання тез означеної теми чи конспектування запропонованого викладачем навчального матеріалу.

Здебільшого на лекції реалізується фронтальна форма навчання, де можливо, включається групова (завдання даються магістрам позашкільної освіти завчасно, результати обов'язково обговорюються на лекції) й індивідуалізована (самостійна підготовка завдань окремим магістром позашкільної освіти для монологічного виступу на загальній лекції) форми навчання.

Наприклад, під час вивчення теми «Позашкільні навчальні заклади – складова частина системи безперервної освіти. Класифікація закладів» реалізується групова форма навчання, лекційне заняття проводиться з елементами диспуту, заздалегідь розподіляються питання декільком групам: перша група: «Основні поняття і категорії системи позашкільної освіти: «творчість», «дозвілля», «пізнання» тощо»; друга група: «Мета, основні завдання та принципи позашкільної освіти у сучасних умовах»; третя група: «Соціальні функції системи позашкільної освіти: дозвіллева, пізнавальна, оздоровча тощо». Для всіх груп: «Класифікація закладів позашкільної освіти України. Характеристика закладів позашкільної освіти різного спрямування. Основні напрями позашкільної освіти: художньо-естетичний, науково-технічний, еколого-натуралістичний, туристсько-краєзнавчий, фізкультурно-спортивний або спортивний, дослідницько-експериментальний, військово-патріотичний, бібліотечно-бібліографічний, соціально-реабілітаційний, оздоровчий, гуманітарний, мистецький, пластовий, скаутський».

Під час вивчення у курсі «Методика викладання у вищій школі» питання «Кредит – основа проектування освітніх програм» проводиться лекція із запланованими помилками, що викликає у магістрів позашкільної освіти замішання. Користуючись схемою теоретичного блоку змістового модулю, здобувачі освіти знаходять помилки і перевіряють їх у кінці лекції спільно з викладачем.

Робота магістрів позашкільної освіти у групах полягає в тому, що малим групам (по 2-5 осіб) пропонуються певні запитання (навчальні проблеми), які є складниками провідної професійно орієнтованої проблеми цього заняття. Пошук відповідей на поставлену навчальну проблему здійснюється через їх подрібнення на менші проблеми в малих групах, їх розподіл між учасниками цих груп для індивідуального виконання чи у парах; рівень складності з метою мотивації вибирають самі магістри позашкільної освіти; індивідуально чи в парах знайдені рішення потім обговорюються у малих групах; колективним рішенням, по-перше, виставляється оцінка за виконання завдання; по-друге, обґрунтовується відповідь на загальну проблему цієї малої групи для подальшого обговорення професійно орієнтованої проблеми в усій академічній групі.

Важливо, що, згідно ідей А. Макаренка, обов'язково має виділятися час для самостійної роботи магістрів позашкільної освіти. Основними видами самостійної роботи є підготовка проекту викладання дисципліни у вищій школі чи у закладі позашкільної освіти або підготовка і проведення окремого заняття гуртка.

Так, виконання самостійної роботи з курсів «Теорія і методика позашкільної освіти» і «Методика викладання у вищій школі» з тем «Підготовка і проведення лекційного заняття у вищій школі (або гуртка у закладі позашкільної освіти)» здійснювалася за орієнтовним планом: 1) тема заняття; 2) мета роботи – навчальна, виховна, розвивальна; 3) тривалість заняття; контингент студентів чи вихованців; 4) зміст навчального матеріалу; 5) використані технології, методи, засоби навчання; 6) форми організації навчання; 7) завершальний етап заняття – методи контролю, оцінювання знань, домашнє завдання.

Тестовий контроль у комп'ютерній програмі може доповнюватися термінологічним і смисловим диктантом за темами, кожний варіант яких може перевірятися іншими магістрами позашкільної освіти. Ці завдання даються малоактивним, не дуже «сильним» магістрам позашкільної освіти, що сприяє їхньому «підтягуванню» під час перевірки робіт й об'єктивності виставлення оцінок. Мотивує магістрів позашкільної освіти проведення залікового заняття шляхом складання тематичного кросворду.

Завдання виконуються індивідуально, у парах, у кінці залікового заняття презентуються з метою обговорення і виявлення кращих кросвордів.

У кінці кожного змістового модулю підводяться підсумки роботи і орієнтування магістрів позашкільної освіти у змістові наступного модуля. Ця структура модулів є чіткою і послідовною. Після визначення теми, мети, «вхідного» тестового контролю знань проводиться актуалізація, яка полягає у повторенні певного обсягу відомих магістрам позашкільної освіти даних, необхідних для наступного поглиблення і узагальнення їхніх знань з цих питань. Для пошуку відповідей на поставлені запитання магістри позашкільної освіти мали оволодіти теоретичним матеріалом. Під час виконання групових видів робіт досягається мета створення сприятливих умов для співробітництва магістрів позашкільної освіти, що сприяє більш ефективному мимовільному запам'ятання навчального матеріалу. У кінці самостійної роботи через програмований контроль або в ігрових технологіях і формах виявляються ті результати, а також елементи навчального матеріалу, які викликали у магістрів позашкільної освіти труднощі, на них зверталася увага на наступних заняттях.

На заліковому занятті з метою перевірки рівня набутих знань і вмінь магістрам позашкільної освіти пропонується виконати тестові завдання різних рівнів складності. Окрім оцінювання знань магістрів позашкільної освіти, формуються їхні вміння аналізу і самоаналізу діяльності і її результатів, тому застосовується взаємоконтроль і самоконтроль. Проводиться аналіз роботи магістрів позашкільної освіти на заняттях, орієнтування у змістові наступного змістового модулю.

Під час вивчення оглядових тем доцільними є конференції магістрантів, наприклад, «Навчально-виховна робота у закладах позашкільної освіти». Конференцію відкриває виступ викладача, де характеризується сучасна епоха, роль і місце позашкільної освіти в ній, сучасні принципи побудови та завдання позашкільної освіти в Україні. Потім магістри позашкільної освіти формулюють проблеми, які висвітлюються на конференції. Основна частина заняття – виступи доповідачів за матеріалами рефератів, виконаних індивідуально чи в групах (за бажанням магістрів позашкільної освіти), їх обговорення. Розкриваються: мета, завдання та зміст навчально-виховної роботи у закладах позашкільної освіти; принципи навчально-виховної роботи; форми і методи організації навчально-виховної роботи в закладах позашкільної освіти: заняття, гурткова робота, проект, клубна робота, урок, лекція, індивідуальні заняття, конференція, семінар, вікторина, концерт, змагання, тренування, репетиція, похід, екскурсія, експедиція тощо; менеджмент у роботі гуртків закладів позашкільної освіти; методика проведення занять в гуртках закладів позашкільної освіти; особливості вивчення окремих тем навчальних програм; оцінювання і результативність навчальних досягнень учнів та навчально-виховної роботи у закладах позашкільної освіти

Цікавим є проведення заняття у технологіях і формах ділової гри. Ділова гра є методом імітації (наслідування, зображення, відображення) прийняття управлінських рішень в різних ситуаціях шляхом гри (програвання, розігрування) за завданнями чи виробленими самими учасниками гри правилами (Стрельников, 2004, с. 168-176). Серед них – «Проведення семінару (конференції, форуму, «круглого столу», консультації, гуртка тощо)», «Складання індивідуального навчального плану магістра позашкільної освіти». Це заняття вимагає великої підготовчої роботи і планується завчасно: складається сценарій, розподіляються ролі, вибираються ситуації. Завершальний етап заняття – традиційне підведення підсумків, визначення кращих, виставлення оцінок, установка на підготовку до наступного заняття. Ділова гра, ставлячи магістра позашкільної освіти у ситуацію реальних дій в ролі педагога позашкільної освіти, змушує його мислити конкретно, предметно, з усвідомленою метою досягти реального результату.

Виділення варіативного складника системи технологій і форм організації вивчення фахових предметів передбачає консультування магістрів позашкільної освіти, які виконують індивідуальні завдання, що відрізняються від інших видів діяльності викладачів вищої школи і педагогів позашкільної освіти.

Висновок: пошук ефективних технологій і форм підготовки майбутніх педагогів закладів позашкільної освіти в умовах магістратури є цікавим явищем, розуміння якого неможливе без звернення до педагогічної спадщини А. Макаренка, сучасних вимог Нової української школи. З'ясування того, що найефективнішими з них є інтерактивні технології і форми навчання і практичної підготовки до діяльності викладача вищої школи і педагога позашкільної освіти, у свою чергу, визначає **перспективи подальших досліджень**. Серед них – необхідно уточнити сутність не лише технологій і форм підготовки майбутніх педагогів закладів позашкільної освіти, а й проектування змісту, методів, технологій підготовки, вирішення яких дасть змогу розглянути компоненти підготовки педагогів закладів позашкільної освіти в умовах магістратури у контексті педагогічної спадщини А. Макаренка, виявити закономірності і механізми означеного процесу.

Список використаних джерел

- Карпенчук, С. Г. (2003). *Педагогічна технологія А. С. Макаренка в контексті сучасної педагогіки*. (Автореф. дис. д-ра пед. наук). Київ.
- Лебедик, Л. В. (2022). Втілення ідей Антона Макаренка у підготовку магістрів соціальної роботи. *Scientific Journal of Khortytsia National Academy. Педагогіка*, 1 (6), 35-45.
- Лебедик, Л. В. (2023). Місце педагогічної спадщини Антона Макаренка у змістові підготовки майбутніх педагогів закладів позашкільної освіти. *Витоки педагогічної майстерності*, 31, 124-131.
- Лебедик, Л. В. (2015). Перспективи удосконалення форм підготовки викладачів вищої школи в умовах магістратури. В кн. М. П. Васильєва (Ред.), *Підготовка соціального педагога на засадах партнерства*: матеріали наук.-практ. конф. (с. 74-75). Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди.
- Лебедик, Л. В. (2017). Проектування форм педагогічної підготовки майбутніх викладачів вищої школи в умовах магістратури. *Імідж сучасного педагога*, 8 (177), 25-28.
- Лебедик, Л. В. (2023). Проектування форм організації навчання майбутніх педагогів закладів позашкільної освіти в умовах війни. В кн. *Наука і освіта в глобальному та національному вимірах: виклики, загрози, перспективи розвитку*: тези доповідей II Міжнар. наук.-практ. конф. (с. 46-50). Полтава; Лубни; Миргород.
- Лебедик, Л. В., Стрельников, В. Ю., Стрельников, М. В. (2020). *Сучасні технології навчання і методики викладання дисциплін*: навчально-методичний посібник для слухачів курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти. Полтава: АСМІ.
- Лебедик, Л. В. (2016). Удосконалення форм підготовки викладачів вищої школи в умовах магістратури. *Вісник Черкаського університету. Педагогічні науки*, 5, 73-79.
- Макаренко, А. (1950). *Вибрані твори*: у 2 т. (Т. 1). Київ: Держ. вид-во художньої літератури.
- Макаренко, А. С. (1980). *Книга для батьків*. Київ: Рад. школа.
- Макаренко, А. С. (1972). *Марш 30 року. ФД-1*: повісті. Київ: Рад. школа.
- Макаренко, А. С. (1990). *Методика виховної роботи*. Київ: Рад. школа.
- Макаренко, А. С. (1954). *Твори*: в 7 т. (Т. 5: Методика організації виховного процесу). Київ: Рад. школа.
- Макаренко, А. С. (1973). *Педагогічна поема*. Київ: Рад. школа.
- Макаренко Антон Семенович (1888-1939). В кн. Л. Д. Березівська (Упоряд.), *Маловідомі періоджерела української педагогіки (друга половина XIX-XX ст.)*: хрестоматія (с. 364-375). Київ: Науковий світ.
- Стрельников, В. Ю. (2006). *Проектування професійно-орієнтованої дидактичної системи підготовки бакалаврів економіки*: монографія. Полтава: РВЦ ПУСКУ.
- Стрельников, В. Ю. (2013). Розвиток започаткованої А. С. Макаренком теорії проектування дидактичних систем. *Витоки педагогічної майстерності*, 12, 300-305.
- Стрельников, В. Ю. (2004). Соціально-психологічний тренінг у формі ділової гри – ефективна технологія навчання у вищій школі. В кн. *Нові технології навчання*: наук.-метод. зб. (Вип. 38, с. 168-176). Київ: Наук.-метод. центр вищої освіти.
- Стрельников, В. Ю. (2023). Філософські засади застосування теорії і практики педагогічного проектування Антона Макаренка у неперервній освіті. *Витоки педагогічної майстерності*, 31, 213-218.

References

- Karpenchuk, S. H. (2003). *Pedahohichna tekhnolohiya A. S. Makarenka v konteksti suchasnoyi pedahohiky* [Pedagogical technology of A. S. Makarenko in the context of modern pedagogy]. (Extended abstract of D diss.). Kyiv [in Ukrainian].
- Lebedyk, L. V. (2022). Vtilennya idey Antona Makarenka u pidhotovku mahistriv sotsialnoyi roboty [Implementation of the ideas of Anton Makarenko in the training of masters of social work]. *Scientific Journal of Khortytsia National Academy. Pedahohika*, 1 (6), 35-45 [in Ukrainian].
- Lebedyk, L. V. (2023). Mistse pedahohichnoyi spadshchyny Antona Makarenka u zmistovi pidhotovky maybutnikh pedahohiv zakladiv pozashkilnoyi osvity [The place of the pedagogical heritage of Anton Makarenko in the content of training of future teachers of out-of-school education institutions]. *Vytoky pedahohichnoyi maysternosti* [Origins of pedagogical mastery: journal], 31, 124-131 [in Ukrainian].
- Lebedyk, L. V. (2015). Perspektyvy udoskonalennya form pidhotovky vykladachiv vyshchoyi shkoly v umovakh mahistratury [Prospects for improvement of the forms of training of teachers of the higher school in the

- conditions of the master's degree]. In M. P. Vasylyeva (Ed.), *Pidhotovka sotsialnoho pedahoha na zasadakh partnerstva [Training of a social pedagogue on the basis of partnership]: materialy nauk.-prakt. konf.* (pp. 74-75). Kharkiv: KHNPU imeni H. S. Skovorody [in Ukrainian].
- Lebedyk, L. V. (2017). Proektuvannya form pedahohichnoyi pidhotovky maybutnikh vykladachiv vyshchoyi shkoly v umovakh mahistratury [Designing forms of pedagogical training of future teachers of a higher school in the conditions of a master's degree]. *Imidzh suchasnoho pedahoha [The image of a modern teacher]*, 8 (177), 25-28 [in Ukrainian].
- Lebedyk, L. V. (2023). Proyektuvannya form orhanizatsiyi navchannya maybutnikh pedahohiv zakladiv pozashkilnoyi osvity v umovakh viyny [Projecting forms of organization of training of future teachers of out-of-school education institutions in the conditions of war]. In *Nauka i osvita v hlobalnomu ta natsionalnomu vymirakh: vyklyky, zahrozy, perspektyvy rozvytku [Science and education in global and national dimensions: challenges, threats, prospects for development]: tezy dopovidey II Mizhnar. nauk.-prakt. konf.* (pp. 46-50). Poltava; Lubny; Myrhorod [in Ukrainian].
- Lebedyk, L. V., Strelnikov, V. Yu., & Strelnikov, M. V. (2020). *Suchasni tekhnolohiyi navchannya i metodyky vykladannya dystsyplyn [Modern technologies of teaching and methods of teaching disciplines]: navchalno-metodychnyy posibnyk dlya slukhachiv kursiv pidvyshchennya kvalifikatsiyi pedahohichnykh pratsivnykiv zakladiv serednoyi, profesiynoyi (profesiyno-tekhnichnoyi), fakhovoyi peredvyshchoyi ta vyshchoyi osvity.* Poltava: ASMI [in Ukrainian].
- Lebedyk, L. V. (2016). Udoskonalennya form pidhotovky vykladachiv vyshchoyi shkoly v umovakh mahistratury [Improvement of the forms of training of teachers of the higher school in the conditions of the master's degree]. *Visnyk Cherkaskoho universytetu. Pedahohichni nauky [Herald of Cherkasy University. Pedagogical Sciences]*, 5, 73-79 [in Ukrainian].
- Makarenko, A. (1950). *Vybrani tvory [Selected works]: u 2 t. (Vol. 1).* Kyiv: Derzh. vyd-vo khudozhnoyi literatury [in Ukrainian].
- Makarenko, A. S. (1980). *Knyha dlya batkiv [Book for parents].* Kyiv: Rad. shkola [in Ukrainian].
- Makarenko, A. S. (1972). *Marsh 30 roku. FD-1 [March of the 30th year. FD-1]: povisti.* Kyiv: Rad. shkola [in Ukrainian].
- Makarenko, A. S. (1990). *Metodyka vykhovnoyi roboty [Methodology of educational work].* Kyiv: Rad. shkola [in Ukrainian].
- Makarenko, A. S. (1954). *Tvory [Works]: v 7 t. (Vol. 5: Metodyka orhanizatsiyi vykhovnoho protsesu).* Kyiv: Rad. shkola [in Ukrainian].
- Makarenko, A. S. (1973). *Pedahohichna poema [Pedagogical poem].* Kyiv: Rad. shkola [in Ukrainian].
- Makarenko Anton Semenovych (1888-1939) [Anton Semenovych Makarenko (1888-1939)]. (2003). In L. D. Berezivska (Comp.), *Malovidomi pershodzherela ukrayinskoyi pedahohiky (druha polovyna XIX-XX st.) [Little-known primary sources of Ukrainian pedagogy (second half of the 19th-20th centuries)]: khrestomatiya* (pp. 364-375). Kyiv: Naukovyi svit [in Ukrainian].
- Strelnikov, V. Yu. (2006). *Proektuvannya profesiyno-oriyentovanoi dydaktychnoyi systemy pidhotovky bakalavriv ekonomiky [Designing a professionally-oriented didactic system for training bachelors of economics]: monohrafiya.* Poltava: RVTS PUSKU [in Ukrainian].
- Strelnikov, V. Yu. (2013). Rozvytok zapochatkovanoyi A. S. Makarenkom teoriiy proektuvannya dydaktychnykh system [Development of the theory of design of didactic systems initiated by A. S. Makarenko]. *Vytoky pedahohichnoyi maysternosti [Origins of pedagogical skills]*, 12, 300-305 [in Ukrainian].
- Strelnikov, V. Yu. (2004). Sotsialno-psykholohichnyy treninh u formi dilovoyi hry – efektyvna tekhnolohiya navchannya u vyshchii shkoli [Social-psychological training in the form of a business game – an effective learning technology in higher education]. In *Novi tekhnolohiyi navchannya [New learning technologies]: nauk.-metod. zb. (Is. 38, pp. 168-176).* Kyiv: Nauk.-metod. tsentr vyshchoyi osvity [in Ukrainian].
- Strelnikov, V. Yu. (2023). Filosofski zasady zastosuvannya teoriiy i praktyky pedahohichnoho proyektuvannya Antona Makarenka u neperervniy osviti [Philosophical principles of application of Anton Makarenko's theory and practice of pedagogical design in continuing education]. *Vytoky pedahohichnoyi maysternosti [Origins of pedagogical mastery]*, 31, 213-218 [in Ukrainian].

LEBEDYK L.

Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Ukraine

DESIGNING TECHNOLOGIES AND FORMS OF ORGANIZATION OF TRAINING OF FUTURE TEACHERS OF EXTRACURRICULAR EDUCATION INSTITUTIONS IN THE CONTEXT OF THE PEDAGOGICAL HERITAGE OF A. MAKARENKO

The problems of designing technologies and forms of organization of training for future teachers of extracurricular education institutions are analyzed through the prism of A. Makarenko's pedagogical heritage. The conditions for designing interactive lectures (lecture with planned errors, lecture-dispute, problem lecture), independent work, conferences, and business games are considered.

It was concluded that the search for effective technologies and forms of training of future teachers of out-of-school education institutions in the conditions of the master's degree is impossible without referring to the pedagogical heritage of A. Makarenko and the modern requirements of the New Ukrainian School. Among the prospects for further research, the need to clarify the essence of designing technologies, forms, content, methods of training future teachers of extracurricular education institutions is indicated, the solution of which will make it possible to consider in the context of the pedagogical heritage of A. Makarenko the components of the training of teachers of extracurricular education institutions in the conditions of the master's degree, to identify patterns and mechanisms of this process.

Key words: *pedagogical heritage, Anton Makarenko, future teacher of an after-school education institution, technology and forms of educational organization, lecture, practical classes, independent work, business game, conference*

Стаття надійшла до редакції 02.05.2024 р.

УДК 613.97:378.4

DOI [HTTPS://DOI.ORG/10.33989/2075-146X.2024.33.310066](https://doi.org/10.33989/2075-146X.2024.33.310066)

ОЛЕКСАНДР МІХЕЄНКО

ORCID: 0000-0001-5209-0755

Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка

ВАЛЕРІЙ ЖАМАРДІЙ

ORCID: 0000-0002-3579-6112

Полтавський державний медичний університет

НАТАЛІЯ БАШАВЕЦЬ

ORCID: 0000-0002-8387-3602

Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського

ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНО-ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ДО ЗДОРОВ'Я ТА ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ

Стаття присвячена проблемі формування мотивації до здоров'я студентської молоді як підґрунтя для дотримання здоров'яорієнтованої поведінки і діяльності. Обґрунтовано головні чинники формування мотиваційно-ціннісного ставлення студентів до здоров'я. Розкрито роль психолого-педагогічних механізмів і факторів, які сприяють або, навпаки, перешкоджають формуванню мотиваційно-ціннісного ставлення учнів (студентів) до здоров'я та здорового способу життя. Доведено необхідність професійного викладання знань про здоров'я з метою формування відповідної мотивації.

Ключові слова: *здоров'я, мотивація до здоров'я, здоровий спосіб життя, оздоровча поведінка і діяльність*

Постановка проблеми. Серед глобальних викликів, які постали на сучасному етапі розвитку людства важливо визначитися з пріоритетами і зосередити уваги на вирішенні проблем, які здатні впливати на існування суспільства в цілому як у теперішньому часі, так і у перспективі. Одним із таких викликів є проблема здоров'я молоді, яка нині викликає особливу стурбованість. Ситуація ускладнилася внаслідок політичних, економічних, демографічних проблем, які також негативно позначаються на стані здоров'я дітей та студентської молоді. Наявність значної кількості розладів у